

O ŽIVOTĚ S ROČNÍMI OBDOBÍMI, GEORG-MARKUS GOYERT

Přeložil Radomil Hradil

Zamyslíme-li se my lidé dnes, na konci 20. století, nad současnými poměry, v nichž žijeme, povšimneme si nejprve, pokud svůj pohled nasměrujeme k Zemi všeobecně a zvláště k lidem, že na nejrůznějších místech Země existují zcela rozdílné vnější přírodní poměry, a že na těchto místech žijí současně nejrůznější lidé, kteří prošli také rozdílným vývojem.

A i když můžeme jednotlivá místa na Zemi, kontinenty, země i rozdílná zákoutí a v nich žijící lidi charakterizovat takto rozdílně, musíme přes to říci, že – lhostejno, na kterém kousku Země žijeme – jsme přece vystaveni stejným podmínkám a zákonitostem. Kupříkladu najdeme všude minerální podklad, ať už jej nazýváme horninou, půdou či zemí. Tento minerál, projevující se v různých formách, slouží za podklad rostlinám, které jsou na jedné straně pevně svými kořeny propojeny se Zemí a na druhé straně vrůstají více či méně daleko do na Zemi navazujícího vzdušného prostoru. Dále můžeme na Zemi nalézt živočišné organismy nepředstavitelné tvarové a druhové rozmanitosti. My lidé, jež se právě svým zvláštním způsobem odlišujeme od jiných přírodních říší, půdy. Rostlin i zvířat, žijeme však s nimi pospolu, vsazení do vzdušného prostoru, jenž nás obklopuje, a jenž může být více či méně teplý, studený, vlhký, suchý, světlý či tmavý. A nad tím vším, co bylo až dosud jmenována, rozprostírá se nebe, rozprostírá se vesmír. Totéž Slunce, které vidíme zde ve střední Evropě, můžeme vidět např. i v Americe, v Asii, v Austrálii atd. Slunce, Měsíc, všechny ostatní planety putující – nazíráno z geocentrického pohledu – zvířetníkem, stejně jako celé hvězdné nebe, celý vesmír, rozprostírají se nad naší malou Zemí.

V e vzájemném působení pozemských a vesmírných pochodů vznikají jisté přírodní zákonitosti, které můžeme vnímat např. ve střídání dne a noci, ročních období, v klíčení, růstu a zrání rostlin, v poměrech počasí, podnebí atp.

Naše současné lidské bytí se však vyznačuje ještě tím, že jsme my lidé přírodě přitvořili nový článek, takzvanou techniku. Celá naše technická rozmanitost je produktem novodobého člověka, který si dnes již nelze od přírody domyslet.

To je závazná skutečnost, kterou bychom si dnes, na konci dvacátého století, měli uvědomit.

Ohlédneme-li se nazpět v dosavadním vývoji lidstva, můžeme uvidět, že v dřívějších kulturních epochách žili lidé ještě v určité jednotě s Bohy. Byli vevázáni do přírodní duchovnosti, ano, určitým způsobem byli na ní ještě závislí. Lidé mohli tuto duchovnost ještě bezprostředně vnímat, což se nám dochovalo v nejrůznějších mýtech.

Čím více se člověk dále vyvíjel. Tím více se uvolňoval z této souvislosti s Bohy, byli to pak už jen jednotliví lidé, zasvěcenci, kteří mohli navázat bezprostřední kontakt s těmito tvořivými silami. Zarathustra, zasvěcenec perské kulturní epochy, učil lidi obdělávat půdu, šlechtit rostliny, učil je ochočovat zvířata. Pro něj bylo ještě možné, díky bezprostřednímu vnímání

tvořivých sil, přeměnit, přetvořit jeden rostlinný druh v jiný, takže vznikly rostliny člověku přiměřené a umožňující mu další vývoj. Naše dnešní kulturní rostliny mají původ v této době.

Čím více se člověk věnoval polním pracem, usazoval se a zmocňoval se země, přeměňoval ji, přetvářel, kultivoval, obracel se k ní, tím více ztrácel spojení s Bohy.

Je to už v podstatě věci, že obrací-li se člověk k jedné věci, obrací se zároveň k jiné věci zády, odvrací se od ní.

Při tomto našem ohlédnutí můžeme dále vidět, že se lidé věnovali nejen zemědělství, nýbrž že se v dalším průběhu vývoje také zmocňovali nejrůznějších látek Země a využívali je. Kámen, měď, bronz, zlato, stříbro, železo atd. především železo se svou tvrdostí, ale také obrobiteľností a kovatelností, umožnilo člověku Zemi zvláštním způsobem přetvářet. Při zmocňování se těchto látek a při zacházení s nimi se vyvíjela u lidí také síla myšlení. Jsou to především síly intelektu, které daly člověku schopnost zacházet s látkami Země tak, aby mu sloužily. Stále více se člověk zmocňuje hmoty, poznává její zákonitosti stále více se k ní připoutává. Z toho se bezpochyby může vyvinout pouze jediný, materialismus.

Žijeme dnes v materialistickém období, kdy se člověk naučil zkoumat svou inteligencí ty nejmenší částičky hmoty, atomy a manipulovat s nimi.

To, co se s pomocí tohoto přírodovědeckého, analytického druhu myšlení vyvinulo, nazýváme materiální kulturou.

Po tomto našem ohlédnutí je nám jasné, že se člověk v průběhu svého vývoje stále silněji spojil se Zemí, že se jí stále více zmocňuje v jejích jednotlivostech a učí se s ní zacházet.

Původní spojení s Bohy, tvořivými silami, se ale vytratilo, museli jsme se, abychom mohli učinit tento krok k Zemi, tohoto spojení vzdát, obětovat je. Chybí nám dnes schopnost vnímat celek, jednotu, pro nás má dnes v první řadě význam část, jednotlivost.

Jakmile však člověk urazil tuto cestu, jakmile se otočil k Zemi a k Bohům se obrátil zády, urazil také cestu ze závislosti na svobodě. Tím, že člověk dosáhl svobody, nezávislosti na Bozích, je však vystaven nebezpečí, které není vždy tak snadno rozeznatelné, je vystaven nebezpečí egoismu. My lidé vidíme dnes vlastně jen sami sebe, povyšujeme se dokonce k tomu, že zasahujeme do přírodních zákonitostí i rostlin a zvířat. Genovými manipulacemi, hnojením zvyšováním výkonů, transferem embryí apod. pozměňujeme v dosud ne zcela přehledné míře přírodu, a sice z důvodů, které mohou být koneckonců viděny v dnešní době jen v lidském egoismu. Stvořili jsme si materiální kulturu, která má jediný cíl – uspokojovat naše egoistické potřeby.

Jsme přesvědčeni o tom, jak se nám dobře daří, zapomínáme však, že jsme se odvrátili od Bohů, a prožíváme dnes také vlastní bezmocnost, když nemůžeme učinit přítrž odumírání přírody na jedné straně a vnitřnímu rozkladu člověka na straně druhé.

Klimatické změny, ozónové díry, odumírání lesů, jedovaté řasy, nadměrná eutrofizace řek, jezer a moří, eroze půdy, zatížení dusičnany díky přehnojování, rezidua jedů, skandály s hormony atd. se denně objevují ve vysílání médií. Tyto problémy nám jasně ukazují důsledky naší materiální kultury a cenu, kterou za ni musíme zaplatit.

Právě v zemědělství došlo v tomto století k velké přeměně. Bývalý úkol lidí pracujících s půdou, půdu kultivovat a pečovat o ni, aby byla povzbuzena původní produkce, byl nahrazen výrobou potravin orientující se na maximalizaci zisku za pomoci vysoce technizovaných strojů a průmyslového managementu na zemědělském základě.

ZEMĚDĚLSKÝ IMPULS DR. RUDOLFA STEINERA

Se zřetelem na okamžik vývoje, v němž se dnes nacházíme, panovaly v r. 1924 uvnitř zemědělství ještě rajske poměry. Zemědělský kurs, který v r. 1924 Dr. Rudolf Steiner držel na prosbu několika zemědělců v Kobieřici, je opravdový svatodušní impuls, duchovní zárodek pro budoucno. Tento zemědělský kurz, z něhož se vyvinulo bio-dynamické zemědělství, znamená přelom. Přelom, dávající nám podněty k zemědělství orientovanému k budoucnu a přiměřenému lidským i duchovním principům.

Pokud chceme tento přelom přesněji charakterizovat, musíme si ještě jednou uvědomit, že jsme se my lidé v průběhu vývoje lidstva vymanili z jednoty s božskými silami a stále více a více jsme se připoutávali k Zemi a tím se stali „svobodnými“. A právě tak, jak jsme ušli tuto cestu k Zemi, právě tak se dnes musíme obrátit a ze svobodného rozhodnutí se stále více a více nově navracet k duchovnu. V pozadí s tím, co jsme dosáhli, máme dnes možnost, budeme-li usilovně pěstovat duchovní život, Zemi nově oživit.

Tato možnost dává lidem anthroposofie, zemědělcům pak konkrétně Steinerovy „Duchovně-vědecké podklady k prospívání zemědělství“ (Zemědělský kurs). Právě aplikováním těchto duchovně-vědeckých podkladů máme my zemědělci možnost nechat skrz naše praktické konání, práci s půdou, rostlinami a zvířaty proudit do Země nové síly a realizovat onen zvrát.

Naše přírodovědecké myšlení, naše produkčně-technické zacházení s půdou, rostlinami a zvířaty v zemědělství, podobající se někdy až egoistickému rabování, se musí změnit ve snahu o oživení země, v láskyplnou péči o půdu, rostliny a zvířata, vycházející z poznatku duchovní vědy.

Praktické zkušenosti, které máme dnes po 66 letech existence bio-dynamického způsobu hospodaření, smíme brát jen jako ten nejskromnější první krok učiněný v tomto směru. Tedy ani po 66 letech ještě není tento zárodek, není ještě biologicko-dynamický způsob hospodaření žádným zralým plodem. Ve svém vývoji pokročil potud, že je tento klíček teprve sotva patrný, že teprve vykoul ze skrytu, z ochraňující slupky a vrůstá do plného světla světa. Stále je to ještě zcela křehká rostlinka, se kterou vítr dnešní doby povívá sem a tam. Kořeny má však již tento impuls pevně zapuštěné v zemi.

BIOLOGICKO-DYNAMICKÁ OPATŘENÍ BĚHEM JEDNOTLIVÝCH ROČNÍCH OBDOBÍ

Je zřejmé, že biologicko-dynamické zemědělství nemůže být vybudováno podle jednoho generálního schématu, neboť máme na různých místech různé přírodní podmínky a navíc je zemědělství poznamenáno individuálními schopnostmi lidí, kteří je provozují. Zde ve střední Evropě, ale také na jiných místech Země, máme během roku čtyři vyvážená roční období, jimž se všechna zemědělská opatření musí přizpůsobit.

JARO:

U nás začíná jaro podle kalendáře 21. března, ale již dříve můžeme pozorovat, rýpneme-li rýčem do země, že nejrůznější rostliny již vytvořily nové kořenové špičky a výhonky, zatímco nad zemí ještě nevykazují žádné velké proměny. Stromy a keře mění od vlivem přibývajícího slunečního záření barvu a velikost svých pupenů. Poté, co sníh roztál, a první teplé dny osušily a ohřály půdu, mohou nejrůznější semena začít klíčit a růst.

Můžeme vnímat, jak se všechno rostlinné, počínaje kořeny, chystá zcela nově spojit se zemí. Šíří se tichá vůně, země začíná být cítit. Nový život se začíná rozvíjet, rostliny začínají růst, získávají svou podobu. Jaro – jako roční období, v němž se podstata rostlin stává patrnou, vyjevuje se světu.

Snově krásná je mnohotvárnost barev, pachů a tvarů.

Práce, které provádíme v tomto ročním období jako bio-dynamičtí rolníci, se jakoby ještě neodlišují od prací našich sousedů, ve skutečnosti je ale mezi nimi rozdíl velmi významný. I my však musíme naše pole a louky připravit a vyset nejrůznější semena, i my musíme provést první ošetření porostu.

Dr. R. Steiner popsal v zemědělském kursu preparát, který bezprostředně podporuje tento jarní proces, totiž že rostliny začínají růst, že získávají charakteristický tvar, že odhalují, vyjevují svou podstatu, že jsou rozpuštěny látky z hlubin Země, přijímány kořeny, dopravovány nahoru a zde za pomoci sil, které přicházejí z vesmíru, ukládány do rostliny a že se tedy látky pozvednou a stanou součástí živé bytosti. To je preparát roháček (Hornmistpräparat).

Tento preparát můžeme snadno získat, napěchujeme-li dobře utvářený kravský hnůj do rohů z poražených krav a ty pak zahrabeme koncem září do země, do hloubky asi 50 – 75 cm, necháme je tam přes zimu. Zhruba od velikonoc je lze vyhrabat, obsah rohu pak jednu hodinu mícháme ve vodě a tímto roztokem stříkáme dosud neobdělaná pole, zahrady a louky. Příprava a použití takového preparátu v nás vyvolávají radu otázek. Otázek, které se dotýkají nejen způsobu působení, ale i toho, proč právě kravský hnůj?, proč právě kravské rohy?, proč zahrabávat do uvedené hloubky?, proč přes zimu? atd. budeme-li se zabývat těmito otázkami, můžeme získat nejen podnět k zamyšlení. Nejprve se zeptejme po podstatě krávy, ne po tom, jak od ní lze získat maximum mléka, nýbrž po tom, co je na krávé

zvláštního. Můžeme zde vypočítat mnoho jednotlivostí, např.: je to býložravec, sudokopytník, stádní zvíře, přežvýkavec. Denně musí 1/8 své tělesné váhy přijmout ve žrádle, které svými velkými stoličkami rozmělní a které prosliní. Každý den k tomu využije zhruba 150 – 200 litrů slin. Svou výživu přijímá především v ranních a večerních hodinách. Všichni přežvýkavci mají buď rohy, nebo parohy, takže můžeme poukázat na význam vzájemné výměny mezi trávicím aparátem a rohy či parohy. Nejjemnější plyny a síly proudí při přežvykávání potravními trubícemi k tlamě, odsud přes dýchací cesty a čelní kost až k rohu. Zde jsou zadrženy a vyzářovány nazpět.

Co je to hnůj? Je to konečný produkt trávení. To ale započne v okamžiku přijímání potravy. Rostoucí a tvar a podobu získávající rostliny jsou kravou utrhnuty, rozkousány, nasliněny a polknuty. V batoru krávy pracuje armáda nejmenších bakterií (kvasinek) na výživné kaši, která je pak ještě jednou přežvýkána, takže tvar přijatých rostlin je zcela rozmělněn, nasliněn a rozpuštěn. Probíhá přísun a odsun výživné kaše, její rytmizování. Látky se odbourávají, přitom se uvolňuje teplo, čili při trávení se uskutečňuje vlastně jakýsi druh spalování, kde se vedle tepla tvoří ještě vodní pára a plyny.

Při trávení, při tomto spalování, vzniká také netrávený zbytek, dalo by se říci popel trávení, který se stále více zahušťuje – od dvanácterníku, přes tenké střevo, tračník, až po tlusté střevo a pak je jako hnůj vylučován. Tento hnůj má charakter plodu, prošel ohněm trávení.

Rostliny získávající svou podobu byly rozpuštěny, zkapalněny. V trávicím procesu vzniká příjemná teplota. Probíhají zde tři procesy. Ze solného procesu se stává proces merkuriální a z něj sulfurický. Tento sírotravný plodonosný hnůj je vroucně spjat s podstatou krávy. Hnůj v sobě nese duši, astralitu krávy. Jestliže se chceme blížeji věnovat otázce udané hloubky, v níž je hnojem naplněný roh zahrabán, musíme si povšimnout výroku Dr. Steinera v zemědělském kursu týkající se zemědělské individuality. „Máme tedy v každém případě co do činění s individualitou, která stojí na hlavě, a kterou si můžeme správně prohlédnout pouze tehdy, pozorujeme-li ji jako stojící na hlavě, a to i ve vztahu k člověku.“

Jestliže budeme člověka pozorovat z hlediska jeho vnějšího tvaru, můžeme rozlišovat oblast hlavy, trupu a končetin. Budeme-li jej pozorovat vnitřně, můžeme v oblasti hlavy nalézt mozek, sídlo nervového systému, a smyslové orgány – oči, ústa, nos, uši, v oblasti trupu pak srdce a dýchací orgány a ke spodnímu dílu lze přiřadit trávicí orgány a končetiny. V oblasti hlavy máme pól nervově-smyslový, v horní části trupu rytmickou oblast a ve spodní části trupu pól výměny látkové a končetin.

Jestliže jsme přijali výživu, je náš trávicí aparát zatížen, aby tyto živiny strávil. Při tom jsou podníceny procesy výměny látkové. Jestliže jsme se dobře najedli, pozorujeme, že jsme unaveni, tzn., že myšlení a smyslová činnost jsou utlumeny. Myšlení nám během trávicí činnosti připadá obtížné. Převáží-li jeden pól ve své činnosti, musí se ten druhý uskromnit. Jestliže chci být činný myšlenkově, musím své končetiny v jejich pohybové činnosti krotit, nesmím trávicí procesy zrovna nově povzbudit.

Dýchání a krevní oběh představují střední část mezi oblastí nervově-smyslovou a oblastí látkové výměny a končetin.

Nejrůznější oblasti máme i uvnitř zemědělství. To, co se nachází pod povrchem půdy, a to, co je nad ním. Pod půdním povrchem máme minerální část, rozmanité horniny, které jsou s narůstající hloubkou stále pevnější, hutnější. Spočívají na nepohyblivém pořádku a tíže. Pro naše obvyklé vnímání jsou tyto látky zjevně mrtvé. Za protipól pak můžeme považovat to, co se nachází nad povrchem půdy, rostliny, zvířata, lidi, vzduch a vodní páry, teplo, světlo atd. to vše podléhá nepřetržitému pohybu a proměně. V této oblasti probíhají skutečně také pochody látkové výměny. Rostliny rostou, tvoří masu, která pak pomíjí, je odbourávána. Prostřednictvím asimilace se za pomoci slunečního světla vytváří škrob a cukr atd. Na jaře má toto dění svůj počátek, v létě dosahuje vrcholu a na podzim pozvolna ustává. Jsou to reálné pochody látkové výměny, které se zde odehrávají, neboli – jinak řečeno – nachází se Země v létě ve stavu trávení, zatímco v zimě tyto pochody utichají. Tyto letní pochody bývají doprovázeny také velkým pohybem v živočišné říši. Pomysleme jen na bezpočet hmyzu a ptáků např., jejichž život se rozvíjí právě v této době.

Zvířata, ale také člověk, zaměstnávající vlastní končetiny, tvoří oblast končetin uvnitř zemědělství. Oblast spojující oba tyto póly a tvořící přechod, to je v zemědělství ornice, kultivovaná vrstva Země, půda. Ona tvoří přechod od říše minerálů k říši rostlinné a živočišné. Tato tenká vrstva o průměru zpravidla 5 – 50 cm má tmavší zbarvení než podklad, je něčím víc než hrubou horninou, méně však než rostlinnou. Humuso-jílovitý podíl, činící tuto vrstvu tak úrodnou, je vytvořen za pomoci nejjemnějších živých organismů, hlavně ale žížal, ve spojení s vnějšími podmínkami, jako je teplo, vlhkost, světlo, stín a mráz. Tato kulturní vrstva, půda, je středem uvnitř zemědělství, představuje srdce zemědělské individuality.

Mezi člověkem a zemědělskou individualitou existuje tedy řada paralel, které nás dovedou až k tomu, že zimnímu stavu zemědělské individuality můžeme přiřknout lidskou schopnost vnímat pomocí smyslů. Toto vnímání se děje v hlubinách Země právě prostřednictvím horniny, která odpovídá hlavě zemědělské individuality. Letní stav zem. Individuality lze srovnat s pochodem lidského trávení. Odehrává se právě v horním díle zemědělské individuality, v oblasti ležící nad povrchem půdy. Spojující střed je tvořen oživenou kulturní vrstvou, tak jako plíce a srdce ve spojení s krevním oběhem zprostředkují spojení mezi spodní a horní částí u člověka.

Díky takovému způsobu pozorování můžeme sami přijít na to, do jaké hloubky zahrabávat kravské rohy.

Rohy by měly být zahrabána právě do hloubky zemědělské individuality, ne do spojujícího středu, poněvadž právě v zimě je u Země to, co odpovídá hlavě, obzvláště aktivní. Tato zimní zážitky mají do rohu a do hnoje vproudit. Jsou vyzařovány rohem nazpět, takže hnůj v rohu je pak s těmito silami vroucně svázán. Co se látek týče, neprodělává hnůj žádné velké změny, o

ně zde totiž vůbec nejde. Tímto ošetřením prodělává hnůj velikou proměnu v oblasti sil. Tak jako člověk při osvojení se nějaké veliké myšlenky také neprodělá žádnou velkou proměnu, pokud se látek týče, vnitřně se však přijetím takové myšlenky může stát docela jiným člověkem, a to dokonce až po vnější činy.

Jaké jsou to tedy síly, kterými je roháček během zimy proniknut?

Opět nám může pomoci srovnání s člověkem. Jakmile se nadechneme, proudí do nás okolní vzduch, plicní váčky se plní, kyslík se váže na krev, která teče přes srdce a tepenné krevní cesty až do těch nejzazších buněk. Zde oživuje kyslík lidské tělo, přičemž se s ním zcela propojí. Uskuteční se jistý druh spalování. Zbytek – CO₂ – opět upoutaný na krev, teče žilami přes srdce k plicím, kde se v měchýřcích uvolňuje a při vydechnutí dostává ven. Při nadechnutí přijímáme z okolí něco, co se s námi vroucně propojí. Vydechnutím vydáváme ze sebe něco z nás samých. Je to neustále se střídající dávání a brání. Člověk přijme do sebe okolí, okolí se mu obětuje. Člověk vydává sebe sama, vnější svět jej přijme. Obětování se a přijímání je vždy úzce spojeno s láskou.

Podobně i Země prodělává během roku své nadechnutí a vydechnutí. Od počátku ledna, zde na severní polokouli, začíná proces vydechnutí, kdy Země vydechne svou podstatu; zatímco na jižní polokouli proces nadechnutí. Vrchol tohoto procesu je dosažen 24. června, v den narození Jana Křtitele (Johanni), kdy Slunce dosahuje na severní polokouli svého nejvyššího bodu a na jižní nejnižšího bodu nad horizontem. Země vydechla svou nejnvnitřnější podstatu, svou duši i ducha do vesmíru. To se dá prožít na mnoha přírodních fenoménech. Vydechování ustává. Asi od poloviny srpna, což můžeme pozorovat na fenoménu meteoritických rojů, se začíná Země opět nadechovat, začíná vdechovat svou duši a ducha a o vánocích dosáhne svého úplného nadechnutí.

Tímto vydechnutím dochází k oddělení látek Země od jejího ducha, během zimy pak dojde ke sjednocení, ke svatbě hmoty a ducha Země. Příroda prožívá vánoce. Také to je dávání a přijímání. Je to velká láska, která se střídavě odehrává mezi hmotou a duchem Země, jinak řečeno mezi nebeským otcem a matkou Zemí. To prožívá roháček během zimy a je pronikán těmito silami lásky (roháček je preparací připravován k tomu, aby se stal nositelem lásky hmoty k duchovnu).

Vyvstává mnoho dalších otázek po souvislostech a smyslu tohoto preparátu. Je vidět, že člověk jeho tajemství ještě zcela nerozluštil, nicméně cíp závoje se mu snad již podařilo poodhalit.

Jarní dění, které jsme výše charakterizovali a na němž můžeme vidět, že se všechno na Zemi nově spojuje a vyjevuje, rostliny, ale i zvířata se reprodukuje, odkrývají svou podstatu, to je možné jen díky tomu, že minerály, látky, reálná substance se povznesla do nově tvořených rostlinných a živočišných bytostí, aby vystavěla jejich těla. Zjevně mrtvé minerální substance se obětují vyšším bytostem, stříkáme-li preparátem z roháčku, můžeme tento proces bezprostředně podpořit.

LÉTO:

Když jaro přejde do léta, když Země již vydechla svou duši i ducha, můžeme vnímat, jak přibývá sil světla a tepla, obzvláště však sil světelných. Jakoby rostliny byly ve svém růstu, který probíhá nejprve velice silně v oblasti listů a stonku, díky silnějším světelným silám zvnějšku formovány. Je to, jako by byla tomuto růstu, který se odehrává ještě plně v oblasti vodního elementu, nasazena zvnějšku koruna. Květenství jako by byla shora vytažena vyvíjejícím se stonkem a počala rozvíjet svou kvetoucí nádheru. Tím, že rostlina, každá v tom svém odpovídajícím okamžiku, ukáže celou svou podstatu, se zcela odhalí, obětuje se světlu a tepelným silám, obětuje se celému kosmu. Někdy se člověku poštěstí, že může pozorovat žitné pole, které už vymetalo, jak se v letním větru vlní sem a tam a vlny připomínají vlnění moře. A tak jako ve vodě se náhle jedna vlna překotí a na hřebeni se objeví pěna, děje se to i u žitného pole. Náhle se na nějakém místě zapráší a pyl se žene přes pole, je uchopen větrem a vyzdvižen do vzduchu a stoupá stále výš a výš. Až do výšky 12 km může být vyneseno tento pylový prášek. Při tomto pozorování nesmíme zapomenout ani na hmyz, který se neustále hemží kolem květů a je s tímto děním hluboce spjat.

Většina rostlin vyvinula již od svátku narození Jana Křtitele, do letního slunovratu své květy. V naší zeměpisné šířce, ve které existují čtyři vyhraněná roční období, máme teď v přírodě nejsilnější světelné síly. Co je podstatou světla? Světlo prosvětluje temnotu. To je prapůvodní čin světla. Prapodstatu světla můžeme rozpoznat v tom, že světlo samo o sobě vůbec není patrné, že ale umožňuje stát se patrným všemu, co světlo není. Předmět či látka nejsou světlo, díky světlu zvenku přitékajícímu se stávají viditelnými. Světli se zřídka vlastní viditelnosti a nechává vše, co nemá charakter světla, ve svém světle zazářit.

V tomto zřeknutí se vidíme první bytostný rys světla, jeho obětavost. V tom, že se ve světle může zalesknout vše, co není světlo, vidíme druhý bytostný rys světla. Lásku ke všemu, co není světlo, co je temnota.

Láska a obětavost (jako dva bytostné znaky světla. Tyto síly, síly lásky a obětavosti, proudí sem právě v tomto letním čase) jsou účinné síly v letní době.

Naše práce se při zevrubném zkoumání opět nijak zvláště neliší od prací našich sousedů, také my musíme především provádět kultivaci porostů, zajistit, aby rostliny zdravě rostly, a přece je zde při bližším zkoumání zřejmý obrovský rozdíl. V období, kdy naši sousedé stříkají chemickými prostředky na ochranu rostlin, aby zničili nejrůznější škůdce živočišného či houbového charakteru. Přesně v této době stříkáme také. Nejde však o žádný ničící prostředek, nýbrž preparát udaný R. Steinerem v zemědělském kursu, křemenáček. Při jeho přípravě se křemen roztluče a rozetře, až vznikne jemný prášek. Tento křemenný prášek se rozmíchá s vodou na kaši a tou se naplní kravský roh, který se tentokrát zahrabe do země přes léto. Křemenáček se, poté co se malé množství hodinu míchá ve vodě, stříká na zelené části rostlin.

Opět se můžeme ptát, proč se používá právě křemen, proč se zahrabává přes léto atd.

O kravském rohu jsme již hovořili, jak ale chápat význam křemene? Je pozoruhodné, že křemík, silicium, není absolutně zohledněn ve výživářských teoriích a naukách o hnojení tzv. moderního obhospodařování půdy. Možná proto, že křemík je všude obsažen v tak bohaté míře. V literatuře se udává, že zemská kůra obsahuje 45 – 50% křemene, tzn., že téměř polovina zemské kůry sestává z křemene. S křemíkem se setkáváme v nejrůznějších formách a sloučeninách, např. ve formě živce, slídy, křemene, v čisté formě silicium. Žula (granit), tato erupivní hornina, je směsí živce, křemene a slídy.

Rudolf Steiner hovoří v zemědělském kursu o polaritě mezi vápníkem a křemíkem. Vápník líčí jako látku, která se snaží vytvářet všechny možné sloučeniny, vlastně chce všechno strhnout k sobě, zatímco křemík odpočívá do určité míry sám v sobě, nedělá si žádné nároky.

„Vápník si dělá nárok na vše, křemenný element si nežádá vlastně již ničeho. Je to jako s našimi smyslovými orgány, které samy sebe také nevnímají, nýbrž které vnímají okolí. Křemenný element je všeobecný vnější smysl Země, vápenatý element je všeobecná vnější touha, dychtivost Země...“

Zamyslíme-li se nad srovnáním se smyslovými orgány ve výše uvedeném citátu, můžeme to vyjádřit i tak, že tyto orgány mají sloužící charakter. Totéž lze přiřknout i křemenu. Být služebníkem, ničeho si pro sebe nežádat, nýbrž sloužit. Tato služba zahrnuje v sobě však do jisté míry i obětování se.

Tím, že pevný krystal křemene roztlučeme na prášek, uvolníme jeho krystalickou formu, jeho tvar, tzn., že tvar už není vázán na solný proces. Rozmícháním tohoto prášku s vodou připravíme kaši. Tím přivedeme křemen do proudění, do merkuriálního elementu. Takto senzibilizovaným křemenem plníme kravský roh. Nyní. Když jsme roh zahrabali, dojde k propojení rohu a křemene se silami Země- co to ovšem je za síly, které v létě působí v Zemi? Jsou to především výše popsané síly světla a tepla, které proudí do rohu, jsou jím přijaty a spojují se se senzibilním, do proudění přivedeným křemenem. Ten se obětuje, přijme tyto síly a koncentruje je. Křemen se stane nositelem obětování s a lásky. Stane se nositelem lásky duchovního elementu k elementu hmotnému.

Jaký význam má pak míchání? Tento koncentrát, tento preparát se míchá, a sice v okrouhlé nádobě, nejdříve na jednu stranu dokud nevznikne trychtýř, pak na druhou stranu, až opět vznikne trychtýř. Míchá-li se roztok takto jednu hodinu, vznikne vroucí promíchání a propojení s vodou. Nesmíme však přitom zapomenout na člověka, který to vše provádí. Právě tato činnost vyžaduje na člověku celou jeho bytost, celou jeho podstatu. Hodinu míchat, obzvláště při větších množstvích, je namáhavá práce, což může posoudit jen ten, kdo to již prožil. Aby to člověk vydržel, popřípadě aby to vůbec mohl dělat, potřebuje vnitřní sílu, potřebuje nadšení. Nakonec dospěje člověk při této činnosti k okamžiku, kdy se začne ptát po příčinách toho, co se zde odehrává. Při tomto pochodu míchání jsou kladeny zcela zvláštní požadavky na všechny tři základní oblasti lidské duše – mysl, cit a vůli. Míchání

preparátu je zcela nová činnost v oblasti zemědělství vyžadující celého člověka s jeho tělem, s jeho duší i s jeho duchem.

Tím, že stříkáme křemenáček na rostliny, podporujeme děje odehrávající se v tomto ročním období.

PODZIM:

Jsou to plameny letního ohně, síly světla a tepla, které šlehají až daleko do podzimu a nechávají naše pole, louky, stromy a keře projevovat se v nejrůznějších tónech červeně, žlutí, hnědi a oranže, které zabarvují naše plody a naplňují je chutí. Rostliny se obětovaly stravujícím plamenům letního slunce, nechaly svou podstatu odtéci do vesmíru, a takto očištěny se přeměňují a vytvářejí plody. Co je ale tímto plodem?

Plod je to, co zbude po letním ohni, a to není – jako u každého jiného ohně – nic menšího než popel. Popel je to, co se uvolní a padá k zemi. Plody, jež sklízíme a jež nás živí, jsou vlastně zbytkem, extraktem toho, co se přeměnilo. Podzimní stávání se popelem, fruktifikační proces, není však dovedeno až do úplného konce, nepokračuje až k smrti, ne. To, co se v tomto procesu zpopelnatění odehrává, je přijato Zemí a povzneseno k novému životu. Plody a semena vnášejí do Země nové životní síly.

My smíme tyto plody a semena sklízet, musíme však potom zpracovat naši půdu, aby to, co se na Zemi během léta odehrálo, bylo převedeno do podzimního procesu. Půda, povrchová oživená vrstva Země je po létě a sklizni suchá, ztvrdlá, utužená, určitým způsobem odumřelá, mineralizovaná. Také země musí zakusit proměnu, má-li nést dále člověku plody. O to se musíme postarat my lidé tím, že ji obracíme, že ji ořeme, obděláváme a tak připravujeme, aby mohla přijmout to, co se na ni na podzim snáší jako proces zpopelnatění.

Tajemství podzimu, tajemství přeměny spočívá v tom, že v udaném čase z tohoto „všeobnovujícího popela“ povstává „pták Fénix“.

ZIMA: „půjdeme-li dál jako pozorovatelé ročními obdobími, musíme si představit bouře, které strhávají ze stromů poslední špinavé hnědé listí, musíme si představit mlhu, znemožňující každičký pohled do dále a nechávající každé bytí zmizet ve vlhkých výparech. Bouře a vlhký chlad, tak ohlašuje zima svůj příchod. Mraky táhnou nízko nad zemí, temnota vládne za dlouhých nocí, jež se díky přízračnému svitu úplňku zdají být bez konce. Déšť je zvolna vystřídán sněhem, který se snáší k zemi a halí ji do svého pláště. Každý náznak pestré krásy je potlačen všudypřítomností hnědé a bílé.

Pod touto sněhovou přikrývkou se však vskrýtu odehrává něco mocného. Voda zvlhčuje popel podzimu, nechává semena a plody bobtnat, probouzí je a uchovává je v zimním chladu. Toto zachování, toto udržování je vlastností soli. My také používáme sůl k uchování nejrůznějších potravin. To, co vzniká zvlhčením popela vodou, má charakter soli. Podíváme-li se na dobu okolo středu zimy, tedy mezi 15. lednem a 15. únorem, máme před sebou časový

prostor, v němž jsou činné ty nejsilnější krystalizační síly. Často máme v tomto čase ty největší mrazy a nejvíce sněhu.

Co se děje se Zemí v tento zimní čas, je skutečné oplodnění Země, opravdová svatba, spojení, KOMUNION.

Jednotlivá roční období, jejichž střídání je charakteristické právě pro naše mírné zemské pásmo, mají své duchovní pozadí; na jaře je to ODHALENÍ, VYJEVENÍ (Offenbarung), v létě OBĚTOVÁNÍ SE (Opferung), na podzim PROMĚNA (Verwandlung) a v zimě KOMMUNION.

O SMYSLU ZLOMU

Zamyslíme-li se hlouběji nad touto myšlenkou, povšimneme si, že právě uvnitř zemědělství, v němž máme tolik co činit s přírodou, jsme přece jen spjati s něčím, co stojí nad naší možností zasáhnout, utvářet. Svou činností v rámci zemědělství můžeme o tento proces pouze pečovat, podporovat jej, sloužit mu. Použití preparátů, které nám dal Rudolf Steiner, je jednou z možností, jak tuto pomoc realizovat. Tyto pomocné prostředky, řekl Rudolf Steiner, lze dále vyvíjet. Uskutečníme-li opravdu onu v úvodu popsanou proměnu, najdeme-li odvahu obrátit se k duchovnu a budeme-li se mu důkladně věnovat, bude naše činnost opět posvátná.

Ony čtyři stupně, vyjevení, obětování se, proměna a kommunion, které tvoří základ kultovního jednání, mohou být průvodcem na cestě, na jejímž konci se pole opět stane oltářem.